

OvD zondag 15 augustus 2021

Verkondiging

Gemeente in de Heer Jezus Christus,

Alweer decennia geleden introduceerde de schrijver A.F.Th. van der Heijden het begrip 'leven in de breedte'. Alles viel met alles samen en de weerslag daarvan vond plaats in een nog altijd niet opgedroogde stroom van vuistdikke romans. Het viel bij mij als middelbare scholier in vruchtbare aarde. Want leven in de breedte, dat was ik nu juist van plan om te gaan doen. Daarbij lonkte ook de grote wereld, de universiteit, Amsterdam! Daar waar ik het allemaal zou doorgronden.

Zijn nieuwste roman in deze cyclus kijkt mij vanuit de schappen van de boekenwinkel verwijtend aan. Van het leven in breedte, maar naar ik vrees, ook in de diepte en de hoogte, is niet zo vreselijk veel terecht gekomen. Eigenlijk leef ik maar wat aan. Eerst en vooral bezig met de dingen van de dag. Met wat van me gevraagd wordt. Met wat zich zoal aandient. Bepaald niet volgens een groot schema dat alles met alles verbindt, zoals je dat op de schrijfkamer van menig schrijver en zeker bij Van der Heijden, aantreft. En natuurlijk moet ik niet voor u spreken, maar ik kan me zo voorstellen dat u het herkent.

In die zin lijken wij op die schare die zich nu al een lijvig hoofdstuk lang in de buurt van Jezus bevindt. Even zijn zij uit het leven van alledag getild, toen er brood was en vis voor iedereen meer dan voldoende, vijf plus twee, om een menigte van vijfduizend te voeden. Even was er het

leven, in de breedte, in de diepte en in de hoogte. Was een mens heel dicht bij God. Zoals Mozes destijds op de berg met de Allerhoogste verkeerde.

Maar dan is er weer het gedoe. De dagdagelijkse drukte. De wonderbaarlijke broodvermenigvuldiging slechts als een vage herinnering. Druk als we weer zijn met het verkrijgen van ons dagelijks brood. Toch heeft zich iets in de hoofden van de menigte vastgezet, al was het maar via die vage herinnering. Een onbestemd verlangen. Het zou toch niet waar zijn? Is deze mens van Godswege niet misschien Mozes? En als het Mozes is, zou hij dan niet kunnen doen wat hij altijd voor ons gedaan heeft? De leiding nemen? Zeggen waar wij naartoe moeten gaan? Voor ons zorgen als wij honger hebben of dorst? Het malle is dat zij nog gelijk hebben ook. Dat is ook precies wat Jezus heeft gedaan, toen hij, met ontferming bewogen, hen heeft voorzien van brood in overvloed. Maar de ironie is natuurlijk dat precies dezelfde menigte die dat heeft meegemaakt, hem nu opnieuw om een overtuigend teken vraagt ten bewijze dat hij Mozes is. Dan kunnen ze het plaatsen. Dan past hij in het systeem. Inderdaad deed het verhaal de ronde dat Mozes nog eens een keer zou terugkomen. Net als de profeet Elia. Als levend bewijs van mensen die nooit een aards graf gekend hebben. Dan klopt het weer. Dan kun je het plaatsen in jouw wereldbeeld. En zo heeft het zich blijkbaar in de hoofden van de mensen vastgezet. Zozeer zelfs dat het Schriftwoord dat zij citeren op die manier helemaal niet in de bijbel voorkomt, dat 'hij hen brood uit de hemel deed eten'. Ja, dat staat er natuurlijk wel, in het boek Exodus en in de psalm, maar niet dat Mozes dat deed. En Jezus moet dat dus hevig tegenspreken, wat bij de evangelist Johannes altijd met 'amen, amen' voorafgaat: 'Amen, amen,

niet Mozes heeft u het brood gegeven nee, mijn Vader geeft het u: het waarachtige brood uit de hemel'.

De geschiedenis van God en de mensen wordt hier gereduceerd tot mensengeschiedenis. Met hoogte - en dieptepunten. In de breedte en op zijn smalst: maar mensengeschiedenis. Geconcentreerd op de vraag hoe wij moeten voortbestaan. Met en zonder duidelijke leiders. Met en zonder Mozes. In de woestijn of soms in meer vruchtbare dagen. Maar toch altijd maar weer met de vraag hoe wij moeten voortbestaan. Hoe wij het zullen redden? Hoe wij vandaag, maar misschien nog wel meer morgen, weer aan ons dagelijks brood zullen komen?

En begrijp mij goed, dat is natuurlijk een heel wezenlijke vraag. Een vraag die mij natuurlijk ook bezig en wakker houdt. In een zekere naïviteit had ik bedacht dat wij er altijd wel zouden zijn. Totdat de zon opbrandt. Maar dan hadden wij nog zo'n 5 miljard jaar te gaan. Dat is mij te groot. Dat kan ik niet overzien en geen voorstelling bij maken. Maar in dezelfde week waarin het IPCC rapport verschijnt, lees ik een interview met de zakelijke oud minister Ritzen die droogjes meldt dat het in 2080 wel met de aarde afgelopen is. Dat maak ik niet meer mee maar mijn kinderen nog wel! Ook ik kom al mijn angsten, mijn zorgen, mijn bekommernis om mijn lijfsbehoud en dat van mijn naasten, nooit voorbij! Dus ik snap dat zorg van de menigte. Die grip op zijn bestaan probeert te krijgen. Die probeert te overleven van dag tot dag en in een nieuwe Mozes misschien een nieuwe leidsman zien. Die hen voorbij hun verdriet, hun verlangen en hun gemis kan leiden.

En laten wij wel zijn: zij zijn warm. Zij zijn dichtbij het geheim. Maar er is een laatste stap die zij niet kunnen zetten. Zij komen Mozes niet voorbij.

Zij blijven gevangenen in hun eigen bestaan. Zij blijven voortgaan op de weg van hun vaders en zo kom je eigenlijk nooit aan in het beloofde land. Want morgen is er weer een dag. En dan heb je weer honger en weer dorst. En daartussen zit weer de nacht. Met dezelfde angsten en dezelfde zorgen. En zo gaat het maar door. Eerder in de oneindigheid dan ergens echt naartoe. Hun leven is eendimensionaal geworden. En dat kan het zelfs worden als je in de hoogte, de diepte of de breedte leeft. Want waar je leeft, blijft de woestijn. En op wie je af en toe vertrouwt. Maar wie ook weer verdwijnt. Of wiens gezag je ook weer gaat bekritisieren of betwisten. Dat is Mozes. Maar dat hier meer dan Mozes is. Dat gaat aan ze voorbij.

Jezus moet hier stevig ingrijpen. Hier volgt een forse interventie. Nee, jullie lezen echt verkeerd, misschien al generaties lang. Niet Mozes heeft jullie het brood gegeven. Maar het is het brood van God zelf. Het heeft jullie vanuit den hoge bereikt, voor zolang jullie het nodig hadden. Mozes zelf heeft er niet anders over gedacht, totdat hij de onvergeeflijke fout maakte zelf het wonder ter hand te nemen. Het is niet de mens. Het is zelfs niet de mens Mozes die het water en het brood geeft. Het is God zelf. En in mij zie je iets van God. Ik ben zelf het brood. Ik ben zelf het water. Ik ben zelf de wijn. Wie op mij vertrouwt, zal nooit meer hongeren of dorsten.

Wat betekent dit? We komen er natuurlijk niet echt bij. Onmiddellijk doemen ingewikkelde, scholastieke discussies over de eucharistie op, of het brood nu werkelijk in het lichaam van Christus verandert en de wijn in zijn bloed. En dat de protestanten dat dan weer niet vinden en dat soort onzin. Maar dat is natuurlijk het punt van deze tekst niet. De tekst is allereerst een binnenjoodse discussie. Dus doen we er veel beter aan

ons uitgangspunt in de Tenach te zoeken waar overduidelijk het boek Exodus het uitgangspunt is. Zeker als de evangelist Johannes ook nog het woord 'murmureren' gebruikt als het protest en de weerstand van de menigte en de schriftgeleerden in de synagoge van Kafarnaüm tot klinken komt. Want precies zo murmureerde het volk tegenover God toen het dreigde van honger en dorst te sterven. Toen zij vroegen, zo zegt de Schrift, 'is God nu in ons midden of niet?'

En precies dat, hè, dat God in ons midden is. Helemaal in ons midden is. Dat hij met huid en haar in ons midden is, dat hij zich weggeeft en uitschenkt in brood en in wijn, daar ligt de kern van ons verzet. Dat staat ons tegen. Liever redden wij onszelf wel. Zelfs al zou het betekenen dat wij morgen weer dorst hebben en honger en dat wij geen wezenlijk verzet hebben tegen de dood. Maar liever dat dan het idee dat God zo onfatsoenlijk zou zijn om zich geheel en al over te geven aan ons menselijk bestaan. 'Is dat er niet eentje van Jozef en Maria? Kennen wij zijn ouders niet?', zegt zijn omgeving zuinigjes. Hoe kan deze dan God in persoon zelf zijn? Mozes misschien. Vooruit. Maar God? God in dat menneke van wie wij de ouders kennen? Van zijn moeder gaan nog wel wat verhalen rond. Dat weten we allemaal.

Een beetje wanstaltig dat de vertaling zo van verslinden spreekt, zo merkten we bij het meelezen op afgelopen week. Ik had daar niet meteen een antwoord op. Ik had het ook nog niet vertaald - doodzonde van elke predikant! - maar inderdaad gaat Johannes van het meer neutrale woord 'eten' vrij snel over op het woord 'verslinden'. Misschien ligt daar wel de kern van ons verzet. Dat staat ons eigenlijk tegen, zo'n God die zich met huid en haar aan onze wereld, aan ons leven verbindt. Dat wij een God hebben om op te vreten.

Dit hoofdstuk blijkt een splijtzwam. Vanaf dat moment keren velen zich van Jezus af en ook onder zijn volgelingen zullen er uiteindelijk slechts twaalf overblijven. Het is misschien ook wel teveel voor een mens. Liever blijven wij mopperen en modderen dan dit geschenk van God te ontvangen. Ergens anders in ons goede boek staat geschreven dat het zaliger is te geven dan te ontvangen. Maar steeds vaker denk ik het omgekeerde: dat het voor ons veel moeilijker is om te ontvangen wat en wie ons wordt gegeven.

Wat staat ons te doen? Ik denk uiteindelijk twee dingen. Misschien moesten we toch eens iets proberen te proeven van het feit dat wij ontslagen worden zoeken naar zin in de breedte, de diepte en de hoogte van het leven. God zelf is ingetreden in die breedte, in die diepte en in die hoogte en heeft zich ons lot aangetrokken. We mogen gewoon bestaan, wetende van zijn zorg voor ons.

En ten tweede: wij leven inderdaad binnen de beperkingen van ons bestaan. Onze zorgen zijn reëel en niet meteen voorbij. Maar laten we dan tenminste niet de mogelijkheid in de weg staan dat God voor ons zorgt. Door het af te wijzen. Door het zelf te willen doen. Door zijn zorg voor ons te beantwoorden met cynisme, ironie en wantrouwen. Laten wij dan tenminste proberen om ons daarvoor ontvankelijk te maken. Ons ervoor open te stellen. Voor dat perspectief niet langer meer te slaven en te werken totterdood.

Amen.